

Η ελληνοφωνία στο Λίβανο και στη Συρία

/ Ειδήσεις και Ανακοινώσεις / Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Ο ορθόδοξος ελληνισμός του Λιβάνου χρονολογείται από τον 19ο αιώνα και ενισχύθηκε κατά την περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής (από τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη) και κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Είναι αξιοσημείωτο ότι η πρώτη ελληνική κοινότητα με την επωνυμία «Φιλόπτωχος Ελληνική Κοινότης Βηρυττού» (σύμφωνα με στοιχεία του ενημερωτικού δελτίου *Greek community of Beirut*) ιδρύθηκε πολύ πριν από την ανεξαρτησία του Λιβάνου, με άδεια της τότε Λιβανέζικης κυβέρνησης και της Γαλλικής αρμοστείας, το 1926. Αμέσως ακολούθησε η «Αστική Ελληνική Σχολή» και η ίδρυση της «Ενωσης Ελληνίδων Κυριών» και του αθλητικού συλλόγου «Αετός», ο οποίος εξελίχθηκε αργότερα στην «Ελληνική Λέσχη Βηρυττού».

Σύμφωνα με τις πηγές της ελληνικής πρεσβείας, η εγγεγραμμένη ελληνική κοινότητα σήμερα ανέρχεται στους 3.000 κατοίκους. Κυριότερη ίσως εστία ελληνοφωνίας στο Λίβανο αποτελούν οι κρητικής καταγωγής κάτοικοι της χώρας, οι οποίοι κατοικούν στο βόρειο Λίβανο και είναι, κατά πλειοψηφία, μουσουλμανικού δόγματος. Σύμφωνα με τα δεδομένα πραγματοποιηθείσης επιτόπιας ερευνάς μας (Τσοκαλίδου, 2000), οι ελληνόφωνες εστίες της χώρας συγκεντρώνονται κυρίως στην πρωτεύουσα Βηρυττό και την Τρίπολη του Β. Λιβάνου. Τέλος, εκτός από τους ελληνικής καταγωγής κατοίκους της χώρας, στο Λίβανο υπάρχει και ακαδημαϊκή εστία ελληνομάθειας, η θεολογική σχολή του Balamand στο Β. Λίβανο, η οποία προετοιμάζει ορθοδόξους ιερείς με υψηλό βαθμό ελληνομάθειας. Η σχολή αριθμεί 60 φοιτητές (ανάμεσά τους και λίγες φοιτήτριες), οι οποίοι παρακολουθούν κάθε μέρα μαθήματα στα Ελληνικά.

Η Συρία, όπως ο γειτονικός Λίβανος, έχει πολλές και στενές ιστορικές και

πολιτιστικές σχέσεις με την Ελλάδα, γεγονός που γίνεται αισθητό τόσο από τα ευρήματα της χώρας, όσο και από τη γενική στάση των Σύριων κατοίκων απέναντι στα ελληνικά πράγματα (Βρανόπουλος, 1995). Ο ελληνικής καταγωγής πληθυσμός της Συρίας είναι κυρίως συγκεντρωμένος στις δύο μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, Δαμασκό και Χαλέπι και στο χωριό Χαμεντίγιε (ή Χαμιντιέ) στο νότιο τμήμα της χώρας. Όπως και στο Λίβανο, το μεγαλύτερο σύγχρονο μεταναστευτικό κύμα ελληνικής καταγωγής σημειώθηκε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Οργανωμένη ελληνική κοινότητα λειτουργεί μόνο στη Δαμασκό, ενώ σχολεία Ελληνικών, με αποσπασμένο δάσκαλο από την Ελλάδα, υπάρχουν και στις δύο μεγάλες πόλεις. Η ελληνική κοινότητα Δαμασκού ιδρύθηκε το 1917 και αριθμεί περίπου 800-900 μέλη. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των εκπροσώπων της ελληνικής κοινότητας Δαμασκού, με το πέρασμα του χρόνου η ελληνική κοινότητα Χαλεπίου ξεπέρασε αυτήν της Δαμασκού, με τη μετανάστευση πολλών ελληνικής καταγωγής κατοίκων της πρωτεύουσας στην Ελλάδα, προς αναζήτηση εργασίας. Το 1982 με τη βοήθεια της ελληνικής πρεσβείας και κυρίως της Εκκλησίας, η ελληνική κοινότητα Χαλεπίου απέκτησε το δικό της χώρο για μαθήματα ελληνικής γλώσσας, το σχολείο του Προφήτη Ηλία, όπου φοιτούν περίπου 50 άτομα, ενώ ελληνικό σχολείο υπάρχει και στην πρωτεύουσα Δαμασκό. Εκπρόσωποι των ελληνοφώνων παροικιών και των δύο πόλεων συμφωνούν στο γεγονός ότι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα, συχνά δεν μπορούν να ενταχθούν στην τοπική κοινωνία και δεν επαρκούν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών τους.

Λίβανος

Όπως προείπαμε, οι κυριότερες εστίες του ορθοδόξου ελληνισμού στο Λίβανο είναι η πρωτεύουσα Βηρυττός και η Τρίπολη του Β. Λιβάνου. Εκτός από την «Ελληνική Κοινότητα» υπάρχει και η «Ελληνική Λέσχη», με αυτόνομη διοίκηση, η οποία απαρτίζεται από νεαρά μέλη της ελληνικής κοινότητας και διοργανώνει ξεχωριστές εκδηλώσεις για τη διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας στο Λίβανο. Το σημερινό σχολείο της ελληνικής κοινότητας Βηρυττού ενισχύεται από την ελληνική πολιτεία με αποστολή αποσπασμένου δασκάλου, αλλά συντηρείται αποκλειστικά από την ελληνική κοινότητα Βηρυττού.

Στην Τρίπολη του Β. Λιβάνου λειτουργεί εδώ και 40 χρόνια Ελληνική Λέσχη, στην οποία συχνά λειτουργεί και σχολείο Ελληνικών. Είναι αξιοσημείωτο το ενδιαφέρον ατόμων μη-ελληνικής καταγωγής στο Λίβανο για την ελληνική γλώσσα, με την οποία μπορούν να αισθάνονται άνετα τόσο ο ορθόδοξος ντόπιος πληθυσμός (περίπου 15% του συνόλου), λόγω κοινού θρησκειώματος, αλλά και οι υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες, που μαθαίνουν από νωρίς να εκτιμούν την ελληνική παράδοση, κυρίως για λόγους παλαιών ιστορικών δεσμών αλλά και γεωγραφικής εγγύτητας. Ταυτόχρονα, όμως, τα περιορισμένα μέσα που διαθέτουν τα ελληνικά κοινοτικά

σχολεία (ιδίως η έλλειψη βιβλίων και εκπαιδευμένου διδακτικού προσωπικού) συνεπάγονται και χαμηλό επίπεδο ελληνομάθειας, ενώ έμφαση δίνεται σε επιφανειακά στοιχεία της ελληνικής κουλτούρας, όπως είναι οι χοροί και οι εθνικές γιορτές.

ο Κρητικός Σύνδεσμος («Φιλανθρωπικός Κοινωνικός Λιβανέζικος Κρητικός Σύλλογος») ιδρύθηκε το 1996 στο επίνειο της Τρίπολης του Β. Λιβάνου, την Ελ Μίνα. Σύμφωνα με το καταστατικό τού συλλόγου, τα μέλη του αυτοπροσδιορίζονται ως πρόσφυγες από την Κρήτη (τέλη του 19ου-αρχές 20ου αι. με έτος ίδρυσης το 1897), οι οποίοι μετοίκησαν στο Λίβανο και ειδικά στις περιοχές τής Τρίπολης και της Ελ Μίνα. Σκοπός τους είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και η επιτέλεση φιλανθρωπικού και κοινωνικού έργου, με τρόπο αφίλοκερδή και χωρίς πολιτικές επιδιώξεις. Αξιοσημείωτο είναι ότι στο καταστατικό του συνδέσμου δεν γίνεται καμμία αναφορά στο θρήσκευμα των μελών. Οι ίδιοι δηλώνουν ότι το γεγονός ότι ζουν σε μία πολυθρησκευτική κοινωνία έχει συντελέσει στη διαμόρφωση μιας ανεκτικής στάσης απέναντι στη θρησκεία. Η ελληνική πρεσβεία τού Λιβάνου τούς αντιμετωπίζει συχνά με δυσπιστία, ενώ οι ίδιοι νιώθουν ότι δεν καθιστούν αρκετά αισθητή την παρουσία τους ως ελληνόφωνη εστία της διασποράς παρ' όλο που εξακολουθούν να διατηρούν την κρητική τους συνείδηση και να επιθυμούν σχέσεις με την μητροπολιτική Ελλάδα. Ενδεικτικά, πολλοί δήλωσαν ότι, παρ' όλο που είναι μουσουλμάνοι, είναι μονογαμικοί και θεωρούν το διαζύγιο ντροπή, θέλοντας έτσι να αποδείξουν την προτίμησή τους σε κάποιες χριστιανικές ελληνικές παραδόσεις. Μέχρι να αρχίσει ο εμφύλιος πόλεμος στο Λίβανο (1975), η κοινότητά τους ήταν πολύ δεμένη και απόλυτα ενδογαμική. Έπειτα όμως, πολλοί αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν και η κοινότητα διασπάστηκε, ενώ όπως τονίζουν οι ίδιοι, οι σχέσεις τους με τους Λιβανέζους συμπολίτες τους υπήρξαν πάντοτε άριστες. Η πλειοψηφία τής κοινότητας διατηρεί τα Ελληνικά σε ικανοποιητικό βαθμό, ενώ ένα μέρος της έχει μόνο παθητική γνώση της γλώσσας.

Συρία

Όπως έχει γραφεί (Βρανόπουλος, 1995) για το ελληνόφωνο χωριό Χαμεντίγιε (ή αλλιώς Χαμιντιέ), οι κάτοικοι μεταξύ τους μιλούν μόνο Ελληνικά και με τα Αραβικά έρχονται σε πρώτη επαφή στο σχολείο. Οι κάτοικοι του χωριού αυτού είναι μουσουλμάνοι Κρήτες που εκτοπίστηκαν στην περιοχή, με το τέλος του Κρητικού Πολέμου, κοντά στα σημερινά σύνορα μεταξύ Λιβάνου και Συρίας, και έπειτα χωρίστηκαν στους κατοίκους της Τρίπολης, του Λιβάνου και του Χαμεντίγιε της Συρίας. Οι λόγοι για τους οποίους ο πληθυσμός αυτός εκδιώχθηκε από την Κρήτη το 1857 είναι κυρίως θρησκευτικοί. Πολλοί είχαν εξισλαμιστεί κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής και θεωρήθηκαν προδότες από τους ντόπιους. Οι απόγονοί τους τώρα δηλώνουν ότι αυτό ήταν ένα από τα μεγαλύτερα λάθη των

προπατόρων τους. Οι Κρήτες κάτοικοι του χωριού υπολογίζονται, από τους ίδιους, σε 3.000 σε σύνολο 5.000 κατοίκων του Χαμεντίγιε. Μέσα από συνομιλία με τους κατοίκους του χωριού, πληροφορηθήκαμε τις πολύ καλές σχέσεις τους με τους Άραβες συμπατριώτες τους, και τη διατήρηση των εθίμων και του τρόπου σκέψης, που μετέφεραν από την Κρήτη. Το επίπεδο της προφορικής γνώσης των Ελληνικών των Χαμεντιγιανών, και συγκεκριμένα της κρητικής διαλέκτου, είναι ιδιαίτερα υψηλό, ενώ στο λόγο τους παρατηρείται περιορισμένη εναλλαγή κωδίκων ανάμεσα στα Αραβικά και στα Ελληνικά (σε πολύ λίγες περιπτώσεις και στα Αγγλικά).

Όπως και οι Κρητικοί του Λιβάνου, οι κάτοικοι του Χαμεντίγιε δηλώνουν ότι, αν και μουσουλμάνοι, εφαρμόζουν τη μονογαμία και θεωρούν ότι τα αγόρια και τα κορίτσια πρέπει να μορφώνονται. Παρ' όλα αυτά, τα κορίτσια συνήθως παντρεύονται σε μικρή ηλικία και συναναστρέφονται κύριως ομόφυλές τους (Ζαρκαδάκης, 2000). Επίσης, οι Χαμεντιανοί ενημερώνονται για την Ελλάδα και την Κρήτη, μέσα από την τηλεόραση και τους συγγενείς τους στην Κρήτη. Η περίπτωση του Χαμεντίγιε παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και απαιτεί πολύ περισσότερη προσοχή και μελέτη. Παρ' όλη την απομόνωσή του από τη μητροπολιτική Ελλάδα, οι κάτοικοί του, με τους περιορισμένους πόρους τους αλλά και τη σίγουρη συνείδηση της κρητικής τους καταγωγής συνεχίζουν να διατηρούν και να διαδίδουν την ελληνική γλώσσα στη Μέση Ανατολή.

*η Πετρούλα Τσοκαλίδου είναι γλωσσολόγος και λέκτορας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Πηγή: fdathanasiou-parakatathiki.blogspot.gr